OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Kriminaalipolitiikka- ja rikosoikeusosasto
Rikosprosessiyksikkö
Lainsäädäntöneuvos Sampo Brander

Vastine
19.10.2026

HE 137/2026 vp

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Oikeusministeriö vastine hallituksen esityksestä eduskunnalle menettämisseuraamuksia koskevan lainsäädännön muuttamiseksi (HE 137/2026 vp)

Lakivaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä lausuntoa otsikkoasiassa. Oikeusministeriö toteaa asiassa kunnioittavasti seuraavan.

1. Yleistä

Vastineessa otetaan kantaa lausuntopalautteen keskeisiin näkemyksiin ja erityisesti niihin huomioihin, joiden nojalla hallituksen esitystä on joiltain osin vastustettu tai ehdotettu siihen muutoksia. Oikeusministeriön kannanotot on sisennetty. Vastineen liitteenä on ehdotus muutoksista lakiteksteihin. Muutokset suhteessa hallituksen esitykseen on siinä korostettu sinisellä ja alleviivattuna.

2. Rikolliseen toimintaan liittyvän selittämättömän omaisuuden menetetyksi tuomitseminen (uusi RL 10:3a)

Eniten lausuntopalautetta on herättänyt ehdotettu näyttökynnyksen alentaminen eli uusi rikolliseen toimintaan liittyvän selittämättömän omaisuuden menettäminen (1. lakiehdotuksen eli rikoslain 10

Postiosoite
Postadress
Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress
Meritullinkatu 10
00170 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon
0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi
Fax
09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet
E-post, internet
kirjaamo.om@gov.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

luvun uusi 3 a §). Ehdotetun säännöksen mukaan omaisuus voitaisiin tuomita valtiolle menetetyksi, jos: 1) esitutkinta on aloitettu 3 §:n 1 momentissa tarkoitetusta rikoksesta; 2) omaisuutta ei voida tuomita menetetyksi muiden säännösten nojalla; ja 3) omaisuus on varsin todennäköisesti peräisin rikollisesta toiminnasta, joka voi tuottaa taloudellista hyötyä. Menetetyksi tuomitsemista harkittaessa olisi muiden seikkojen ohella otettava erityisesti huomioon, onko omaisuus ilmeisesti peräisin muusta kuin vähäisenä pidettävästä rikollisesta toiminnasta ja onko menettämisseuraamuksen tuomitseminen tarpeen uusien rikosten ehkäisemiseksi sekä saadaanko rikollisella toiminnalla toistuvasti merkittävä osa asianomaisen tuloista. Uusi menettämisseuraamus perustuisi oikeusministeriön aikaisemmassa asiantuntijalausunnossa selostetusti EU:n uuden ns. konfiskaatiodirektiivin (2024/1260) 16 artiklaan, mutta se olisi joiltakin osin direktiivissä edellytettyä vähimmäistasoa laajempi.

2.1 Perustuslakivaliokunnan lausunnossa edellytetyt muutostarpeet ja ehdotus niiden toteuttamistavasta

Perustuslakivaliokunnan lausunnossa (PeVL 64/2026 vp) uutta menettämisseuraamusta käsitellään kohdissa 2–8 (s. 2–3), minkä loppukaneettina perustuslakivaliokunta toteaa seuraavaa:

> (8) Perustuslakivaliokunta on aiemmassa käytännössään korostanut, että menettämisseuraamuksen kohteena voi olla vain sellainen omaisuus, joka on hankittu rikoksella tai jonka tällaista alkuperää on perusteltua syytä epäillä (PeVL 33/2000 vp, s. 3/I; ks. myös PeVL 29/1993 vp, s. 2/I). Lakivaliokunnan on välttämätöntä korottaa soveltamiskynnystä ehdotetun uuden menettämisseuraamuksen osalta. Tämä on edellytyksenä 1. lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisjärjestyksessä. Valiokunnan käsityksen mukaan tämä olisi mahdollista joko nostamalla 3 a §:n 1 momentissa säädettäväksi ehdotettua näyttökynnystä tai täsmentämällä 3 a §:n 2 momenttia siten, että siinä asetettaisiin säännöksen soveltamisalaa rajaavia lisäedellytyksiä (esim. omaisuuden laatu) joita on kuvattu hallituksen esityksessä (s. 147, ks. myös HE 4/2016 vp, s. 40—41).

Mainitun valtiosääntöoikeudellisen huomautuksen ottaminen asianmukaisesti huomioon on perustuslakivaliokunnan päätösesityksen mukaan edellytyksenä sille, että lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä (lausunnon s. 4).

Myös **professori Sakari Melanderin** ja **Suomen Asianajajien** lausunnoissa lakivaliokunnalle ehdotetaan muutoksia RL 10 luvun 3 a §:ään. **Melander** ehdottaa perustuslakivaliokunnan lausunnon suuntaisesti, että 1 momentin 3 kohdan näyttökynnystä korotetaan oikeasuhtaisuus- ja oikeusturvasyistä, ja että 2 momentissa asetetaan säännöksen soveltamisalaa enemmän rajaavia

edellytyksiä. Ehdotettu momentti voitaisiin Melanderin mukaan muotoilla esim. seuraavasti: ”menetetyksi tuomitsemista harkittaessa on muiden seikkojen ohella otettava erityisesti huomioon, onko omaisuus ilmeisesti peräisin muusta kuin vähäisenä pidettävästä *ammattimaisesta tai suunnitelmallisesta* rikollisesta toiminnasta ja onko menettämisseuraamuksen tuomitseminen *välttämätöntä* uusien rikosten ehkäisemiseksi sekä saadaanko rikollisella toiminnalla toistuvasti merkittävä osa asianomaisen tuloista” (lausunnon s. 5–6).

Suomen Asianajajat katsoo, että lain keskeisiä käsitteitä, kuten ”rikollinen toiminta” ja ”varsin todennäköisesti”, on täsmennettävä. Laista ja sen perusteluista tulee käydä ilmi, millaisten konkreettisten tosiseikkojen perusteella omaisuuden voidaan katsoa olevan rikollista alkuperää. Pelkkä epäily, henkilön rikostausta, elämäntapa tai omaisuuden arvo eivät saa yksinään oikeuttaa menettämisseuraamuksen määräämistä. Vaikka arvioinnissa voidaan ottaa huomioon esimerkiksi omaisuuden määrä, laatu, säilyttämistapa tai henkilön laillisten tulojen ja omaisuuden välinen epäsuhta, näiden seikkojen tulee muodostaa johdonmukainen ja objektiivisesti perusteltu näyttökokonaisuus. Ennen lakiehdotuksen hyväksymistä sääntelyä ja sen perusteluja tulee täsmentää siten, että uuden menettämisseuraamuksen soveltaminen perustuu aina vahvaan, konkreettiseen ja objektiivisesti arvioitavaan näyttöön (lausunnon s. 2).

Oikeusministeriö toteaa ensinnäkin, että perustuslakivaliokunnan edellyttämä soveltamiskynnyksen korottaminen on tehtävä direktiivin mahdollistaman kansallisen liikkumavaran rajoissa (ks. HE s. 198). Tämä tarkoittaa sitä, että uuden menettämisseuraamuksen edellytyksiä voidaan rajoittaa niiltä osin kuin ehdotettu uusi menettämisseuraamus olisi direktiivissä edellytettyä vähimmäistasoa laajempi. Kansallisessa lainsäädännössä ei sen sijaan voida poiketa direktiivin edellyttämästä vähimmäistasosta. Viimeksi mainittuun sisältyy hallituksen esityksessä (HE s. 73–75, 198) todetusti ennen kaikkea se, että tiettyjen rikosten tutkinnassa tunnistettu omaisuus on voitava tuomita menetetyksi, vaikka mitään yksittäistä rikosta ei voitaisi näyttää toteen (16 artiklan 1 kohta ja johdanto-osan 34 kappale).

Seuraavassa käydään läpi direktiivin mahdollistamaa kansallista liikkumavaraa ja arvioidaan sen suhdetta perustuslakivaliokunnan kannanottoon sekä esitetään oikeusministeriön näkemys siitä, miten perustuslakivaliokunnan edellyttämä soveltamiskynnyksen korottaminen tulisi toteuttaa.

Perustuslakivaliokunta on katsonut, että soveltamiskynnyksen nostaminen olisi mahdollista nostamalla ehdotettua näyttökynnystä, mitä myös **professori Melander** on lausunnossaan ehdottanut. Tämä olisi esityksestä (HE s. 112–113 ja 198) ilmenevästi direktiivin mahdollistaman

liikkumavaran piirissä ja siten mahdollista. Direktiivin 16 artiklan mukaan tuomioistuimen on oltava *vakuuttunut* (ruotsiksi *förvissad,* englanniksi *satisfied*) siitä, että omaisuus on peräisin artiklassa määritellystä rikollisesta toiminnasta. Näyttökynnystä ei siten ole direktiivissä tarkasti määritelty ja sanamuodon voidaan katsoa mahdollistavan vielä korkeamman näyttökynnyksen, esimerkiksi Ruotsin uudessa lainsäädännössä edellytetyn korotetun todennäköisyysnäytön (”klart mera sannolikt”, HE s. 112–113 ja 118–120).

> Selvyyden vuoksi on toisaalta syytä huomauttaa, että koska direktiivi on vähimmäissääntelyä, sen *vakuuttumista* koskevan sanamuodon ei voida katsoa estävän todennäköisyysnäyttöä tai tätä alhaisempaakaan näyttökynnystä. Merkille pantavaa on tältä osin se, että vastaavaa sanamuotoa vakuuttumisesta käytetään myös direktiivin laajennettua menetetyksi tuomitsemista koskevassa 14 artiklassa ja aikaisemman eli vuoden 2014 konfiskaatiodirektiivin ((2014/42/EU) 5 artiklassa. Suomessa on tältä osin säädetty vastaajan näyttövelvollisuudesta eli käännetystä todistustaakasta (RL 10:3 ja 9), mihin ei esitetä muutoksia. Näyttökynnyksen mahdollista korottamista ei siten oikeusministeriön käsityksen mukaan voida perustella sillä, että direktiivi tätä edellyttäisi.

Oikeusministeriö ei kuitenkaan kannata itse näyttökynnyksen eli ehdotetun todennäköisyysnäytön korottamista. Oikeusministeriö katsoo tältä osin ensinnäkin, että koska menettelyssä ei direktiivin mukaan tarvitse näyttää toteen mitään yksittäistä rikosta, myöskään omaisuuden alkuperästä ei ole perusteltua edellyttää rikoksesta tuomitsemiseen riittävää näyttöä. Näin ollen näyttökynnyksen korottaminen tarkoittaisi sitä, että näyttökynnys asettuisi (Ruotsin uuden lainsäädännön tapaan) todennäköisyysnäytön ja rikoksesta tuomitsemiseen riittävän näytön väliin. Tällainen näyttökynnys olisi Suomessa rikosasioissa täysin uusi, joten se tulisi todennäköisesti aiheuttamaan merkittävää epätietoisuutta ja soveltamisongelmia. Tämä voisi johtaa siihen, ettei uutta lainsäädäntöä käytännössä juuri sovellettaisi. Koska kyse on joka tapauksessa uudesta konfiskaatiolajista, joka tulee varmasti herättämään kysymyksiä lainsoveltajien keskuudessa, oikeusministeriö pitää perusteltuna, että valittava näyttökynnys ankkuroidaan johonkin nykyisin rikosasioissa käytössä olevaan, lainsoveltajien ennestään tuntemaan näyttökynnykseen.

Esityksessä ehdotettua näyttökynnystä (ja Ruotsin uutta lainsäädäntöä alhaisempaa näyttökynnystä) puoltaa myös se, että uudessa menettämisseuraamuksessa olisi laajennetun hyödyn menettämisen tapaan kysymys esinekonfiskaatiosta eli konkreettisesta esitutkinnassa tunnistetusta omaisuudesta (HE s. 75, 142, 206). Tämä tarkoittaisi, että menetetyksi voitaisiin tuomita sellainen omaisuus, joka on tuomitsemishetkellä tallella. Koska arvokonfiskaatio ei olisi mahdollinen, menetetyksi ei voitaisi tuomita omaisuutta, jonka vastaaja olisi tuomitsemishetkeen

mennessä ehtinyt hävittää tai tuhlata (s. 142). Tältä osin voidaan esityksessä (s. 146) todetusti viitata perustuslakivaliokunnan aikaisempaan kannanottoon, jonka mukaan tietyn omaisuuden omistussuhteista ja alkuperästä voi yleensä parhaiten esittää näyttöä se, jonka hallusta omaisuus on tavattu (PeVL 8/2016 vp s. 4). Lakivaliokunta on vastaavasti todennut, että kun kysymys on laillisesta omaisuudesta, sen haltijan on lähtökohtaisesti helppo hankkia tarvittava näyttö ja saattaa todennäköiseksi omaisuuden laillinen alkuperä (LaVM 4/2016 vp s. 8). Direktiivin johdanto-osan 34 kappaleessa on samansuuntaisesti todettu, että laillisesti hankitun omaisuuden alkuperä voidaan yleensä selittää. Näin ollen se seikka, että kysymys olisi esinekonfiskaatiosta, turvaisi vastaajan mahdollisuuksia puolustautua syyttäjän menettämisvaatimusta vastaan (HE s. 75). Jos syyttäjä täyttäisi väittämis- ja todistustaakkansa, selitysvelvollisuus omaisuuden alkuperästä siirtyisi vastaajalle, jolla olisi edellä mainituista syistä mahdollisuus puolustautua ja esittää vastanäyttöä (HE s. 75, 206, 216).

Kuten esityksestä ilmenee, Ruotsin lainsäädännössä molemmat selittämättömän omaisuuden menettämistavat eli uusi itsenäinen menettämisseuraamus ja laajennettu menettämisseuraamus voivat koskea myös arvokonfiskaatiota eli sitä, että menetetyksi tuomitaan alkuperältään rikolliseksi katsotun omaisuuden arvo (HE s. 119–120), jolloin menettämisseuraamus voidaan kohdistaa vastaajan lailliseen omaisuuteen. Suomessa vastaavat menettämisseuraamukset (ehdotettu uusi RL 10:3a ja RL 10:3) mahdollistavat vain esinekonfiskaation eli konkreettisen esitutkinnassa tunnistetun omaisuuden menetetyksi tuomitseminen, eivät arvokonfiskaatiota. Suomen kyseiset menettämisseuraamukset ovat tässä mielessä Ruotsin lainsäädäntöä kapeampia, mikä puoltaa sitä, että myös niitä koskeva näyttökynnys voi olla Ruotsia alempana. Laajennetun hyödyn menettämisen suhteen tilanne on ollut tällainen jo vanhastaan, koska Suomessa on jo 2016 hyväksytty vielä alhaisempi näyttökynnys kuin Ruotsissa vuonna 2024.

Näillä ja muilla esityksestä ilmenevillä perusteilla oikeusministeriö katsoo, että todennäköisyysnäyttöä, jota on pidetty myös EIT:n oikeuskäytännössä hyväksyttävänä (esim. HE s. 144, 202, 205), voidaan pitää myös uuden menettämisseuraamuksen kannalta riittävänä näyttökynnyksenä. Oikeusministeriön käsityksen mukaan todennäköisyysnäyttö omaisuuden rikollisesta alkuperästä tarkoittaa korkeampaa kynnystä kuin perustuslakivaliokunnan lausunnossa siteerattu perusteltu syy epäillä tätä, ottaen myös huomioon, että eduskunta on mainitun lausunnon (PeVL 33/2000 vp) jälkeen säätänyt kahteen eri otteeseen vielä alhaisemmasta näyttökynnyksestä (syytä olettaa laissa 875/2001 ja käännetty todistustaakka laissa 356/2016).

Syyttäjältä vaadittavaan näyttöön sisältyy kuitenkin myös edellytys siitä, että omaisuus on peräisin rikollisesta toiminnasta, joka voi tuottaa taloudellista hyötyä. Mainittuun säännökseen

sisältyy esityksessä (s. 74–75, 198) todetusti kansallisen liikkumavaran käyttöä. Direktiivin 16 artikla mahdollistaa säätämisen siitä, että omaisuus on peräisin *rikollisjärjestön puitteissa toteutetusta* rikollisesta toiminnasta ja että kyseinen toiminta on omiaan tuottamaan *huomattavaa* suoraa tai välillistä taloudellista hyötyä.

Oikeusministeriö ei kannata ensiksi mainitun eli rikollisjärjestöä koskevan kriteerin sisällyttämistä uuteen menettämisseuraamukseen. Kuten esityksessä (s. 75) on todettu, mainitun seikan osoittaminen voisi olla näytöllisesti niin hankalaa, että se käytännössä rajaisi merkittävästi uuden menettämisseuraamuksen käyttöedellytyksiä. Vastaava näkemys on esitetty myös **Syyttäjälaitoksen** lausunnossa lakivaliokunnalle (s. 1–2).

Oikeusministeriö pitää sen sijaan mahdollisena korottaa vaadittavaa näyttöä siten, että omaisuuden taustalla olevasta rikollisesta toiminnasta tyypillisesti seuraavan hyödyn edellytettäisiin olevan huomattavaa. Vastaavaa edellytystä noudatettiin alun perin laajennetussa hyödyn menettämisessä (RL 10:3, 875/2001) ennen vuoden 2016 lakimuutosta (356/2016). Erona tosin oli se, että laajennetussa hyödyn menettämisessä hyödyn huomattavuus yhdistettiin vastaajan syyksi luettuun rikokseen, ei siihen täsmentämättömäksi jääneeseen rikolliseen toimintaan, josta omaisuuden katsottiin olevan peräisin (ks. HE s. 143). Näin ollen kriteerin täyttymistä oli tuossa yhteydessä helpompaa arvioida.

Hyödyn huomattavuutta koskevan kriteerin sisällyttäminen uuteen menettämisseuraamukseen voi siten aiheuttaa näyttövaikeuksia ja muita soveltamisongelmia, mutta tämä on perustuslakivaliokunnan edellyttämän soveltamiskynnyksen korottamisen väistämätön seuraus. Olennaista onkin arvioida, mikä olisi kokonaisuutena perustelluin tapa soveltamiskynnyksen korottamiselle. Hyödyn huomattavuutta koskevaa kriteeriä puoltaisi se, että kyse olisi rikoslakiin jo ennestään sisältyvästä kriteeristä, miltä osin voidaan laajennetun hyötykonfiskaation aikaisemman muotoilun lisäksi mainita esimerkkinä eräiden talousrikosten törkeiden tekomuotojen tunnusmerkistöt (esim. RL 29:6, 36:2, 36:7, 39:1a, 39:3, 47:3). Edelleen kyseinen kriteeri ohjaisi uuden menettämisseuraamuksen käyttöalaa nykyistä muotoilua selvemmin siten, että sillä puututtaisiin erityisesti huomattavaa hyötyä tuottavaan rikolliseen toimintaan, jolloin vähäisenä pidettävä rikollinen toiminta jäisi sen ulkopuolelle (ks. myös jäljempänä pykälän 2 momentin suhteen ehdotettu). Kuten esityksessä on jo todettu, menettelyyn ryhtyminen hyvin vähäisen hyödyn osalta ei välttämättä ole järkevää (HE s. 144), ja jos omaisuuden arvo olisi alle 1000 euroa, kysymys ei välttämättä ole vähäistä vakavammasta rikollisesta toiminnasta peräisin olevasta omaisuudesta (HE s. 145, HE 4/2016 vp s. 40).

Edelleen on syytä huomioida, että oikeuskirjallisuudessa on jo aikaisemmin katsottu, että tuomioistuimen täytyy laajennetun hyödyn menettämisen tuomitsemisen yhteydessä ottaa jokin kanta edellytetyn rikollisen toiminnan laatuun. Tältä osin voidaan viitata esityksessä todettuun (s. 144):

> Vaikka selittämättömän omaisuuden konfiskaatiossa yksittäistä rikosta ei näytettäisikään toteen, syyttäjän tulisi vedota rikollisen toiminnan luonteeseen tyypillisesti taloudellista hyötyä tuottavana, ja kyseinen edellytys tulisi ottaa huomioon näyttökynnyksen täyttymistä arvioitaessa. Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että myös laajennetun hyötykonfiskaation taustalla olevan rikollisen toiminnan täytyy olla hyötyä tuottavaa, vaikka tätä ei RL 10:3.1:ssä nimenomaisesti edellytetäkään. Muutoin omaisuuden ei laajennetussa hyötykonfiskaatiossa aikaisemmin noudatetun syyttäjän alennetun näyttövelvollisuuden mukaisesti voitaisi olettaa olevan tällaisesta rikollisesta toiminnasta peräisin. Tämän vuoksi on katsottu, että rikoslain 10:3:ää soveltavan tuomioistuimen täytyy ottaa jokin kanta edellytetyn rikollisen toiminnan laatuun, mutta muunlainen täsmentäminen olisi ongelmallista aikaisemmin sovelletun alhaisen näyttökynnyksen (syytä olettaa) vuoksi (Viljanen 2007 s. 198, Rautio 2006 s. 170). Rikollista toimintaa on luonnehdittu kompleksiseksi oikeustosiseikaksi, jota kantajan tulee konkretisoida todistusteemoiksi soveltuvilla seikoilla, ja jota koskee jäljempänä selostetusti väittämistaakka (Rautio 2006 s. 172–173).

Edellä mainittua voidaan täsmentää siten, että jos hyödyn huomattavuudesta säädetään, syyttäjän tulisi vedota rikollisen toiminnan luonteeseen tyypillisesti *huomattavaa* taloudellista hyötyä tuottavana, ja kyseinen edellytys tulisi ottaa huomioon näyttökynnyksen täyttymistä arvioitaessa. Tuomioistuimen tulisi siten ottaa jokin kanta edellytetyn rikollisen toiminnan laatuun. Tällaista täsmentämistä ei voida pitää yhtä ongelmallisena kuin aikaisemmassa oikeuskirjallisuudessa on edellä selostetusti katsottu, koska näyttökynnys olisi tuolloin noudatettua syytä olettaa -kynnystä ylempänä.

Hyödyn huomattavuuden arvioimisen osalta voidaan myös soveltuvin osin viitata RL 10:3:n alkuperäisen muotoilun esitöissä todettuun (HE 80/2000 vp s. 24), ottaen kuitenkin huomioon se edellä mainittu seikka, että hyödyn huomattavuuden arviointi ei kohdistuisi vastaajan syyksi luettuun rikokseen vaan omaisuuden taustalla olevaan rikolliseen toimintaan. Mainittuja perusteluja mukaillen voidaan todeta, että muotoilulla, jonka mukaan rikollinen toiminta voi tuottaa huomattavaa taloudellista hyötyä, tarkoitettaisiin sitä, että kyseisestä rikollisesta toiminnasta tyypillisesti seuraa tällaista hyötyä (ks. myös HE s. 143). Laajennetun hyödyn menettämisen osalta

kyseisen edellytyksen on katsottu sulkevan pois henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset, joilla ei tyypillisesti tavoitella taloudellista hyötyä (HE 80/2000 vp s. 24; ks. HE s. 143–144). Edellytys ei myöskään tarkoittaisi, että rikollinen toiminta olisi todellisuudessa tuottanut huomattavaa taloudellista hyötyä, vaan että se olisi saattanut tuottaa tällaista hyötyä. Hyödyn huomattavuuden määrää arvioitaessa voidaan tukeutua edellä viitattujen talousrikosten soveltamiskäytäntöön (ks. HE 80/2000 vp). Tältä osin olisi kuitenkin otettava huomioon, että rikoksesta tuomitsemiseen riittävää näyttöä ei vaadittaisi ja että rikollisesta toiminnasta ei muutenkaan voida esittää samantasoista näyttöä kuin syyksiluetusta rikoksesta.

Oikeusministeriö katsoo, että edellä selostettu näyttövaatimuksen korottaminen edellyttämällä rikollisesta toiminnasta tyypillisesti seuraavan hyödyn huomattavuutta toteuttaisi myös **Suomen Asianajajien** ehdotusta lain keskeisten käsitteiden täsmentämisestä.

Perustuslakivaliokunta on edelleen pitänyt mahdollisena, että soveltamiskynnystä nostettaisiin täsmentämällä 1. lakiehdotuksen 10 luvun 3 a §:n 2 momenttia siten, että siinä asetettaisiin säännöksen soveltamisalaa rajaavia lisäedellytyksiä (esim. omaisuuden laatu), joita on kuvattu hallituksen esityksessä.

Oikeusministeriö ei pidä mahdollisena sitä, että ehdotetun menettämisseuraamuksen alaa säännöstasolla rajoitettaisiin omaisuuden laadun osalta. Direktiivin 16 artiklassa puhutaan yleisesti rikostutkinnassa tunnistetusta omaisuudesta. Omaisuus taas on määritelty direktiivin 3 artiklan 2 kohdassa siten, että sillä tarkoitetaan ”kaikkea aineellista tai aineetonta, irtainta tai kiinteää omaisuutta, mukaan lukien kryptovarat, sekä missä tahansa muodossa olevia oikeudellisia asiakirjoja ja välineitä, joilla todistetaan omistusoikeus tai muu oikeus tällaiseen omaisuuteen”. Näin ollen uuden menettämisseuraamuksen rajoittaminen vain tietynlaatuiseen omaisuuteen olisi direktiivin vastaista. Tällainen ratkaisu ei myöskään sopisi rikoslain 10 luvun systematiikkaan, jossa omaisuuden laadulle ei ole asetettu rajoituksia muidenkaan menettämisseuraamusten osalta (ks. HE 4/2016 vp s. 10). Oikeusministeriö katsoo, että omaisuuden laadulla on esityksessä todetusti merkitystä näyttökynnyksen täyttymistä arvioitaessa (ks. HE s. 145) eikä sitä tule lisätä uuden menettämisseuraamuksen itsenäiseksi edellytykseksi. Kuten esityksessä todetaan, syyttäjän tulisi menettämisvaatimuksessaan yksilöidä, mikä omaisuuserä tulisi konfiskoida ja RL 10:9.4:ssä säädetyn väittämistaakkansa mukaisesti perustella, miksi hän katsoo omaisuuden olevan peräisin rikollisesta toiminnasta. Tämä edellyttää konkreettisiin seikkoihin vetoamista vaatimuksen tueksi (HE s. 206).

Muilta osin oikeusministeriö toteaa uuden menettämisseuraamuspykälän 2 momentin rajoittamismahdollisuuksista yleisellä tasolla seuraavaa. Kuten perustuslakivaliokunnan lausunnosta (kohta 7) ilmenee, säännös vastaa laajennetun hyödyn menettämisen osalta säädettyä (RL 10:3.1, HE s. 147). Säännöksissä mainituille seikoille ei ole suoraa vastinetta direktiivin kyseisiä menettämisseuraamuksia vastaavassa 14 tai 16 artiklassa tai vuoden 2014 direktiivin 5 artiklassa. Kuten esityksestä (HE s. 147) ilmenee, menettämisseuraamuksen tuomitsemisen arvioiminen olisi RL 10:3:n esitöissä todetusti kokonaisharkintaa, jossa otetaan huomioon kolmen erikseen mainitun kriteerin ohella myös muut seikat (HE 4/2016 vp s. 40–41). Harkintakriteerit eivät ole yksinomaisia tai kumulatiivisia, ja niiden tarkoituksena olisi RL 10:3:n tapaan varmistaa, että kynnys menettämisseuraamuksen tuomitsemiselle ei muodostu liian korkeaksi. Laajennetun hyödyn menettämisen osalta kriteerien säätämisellä pyrittiin nimenomaisesti mahdollistamaan se, että laajennettu hyöty tuomitaan aikaisempaa useammin menetetyksi (ks. LaVM 4/2016 vp s. 7–8), ts. madaltamaan kyseisen menettämisseuraamuksen soveltamiskynnystä.

Edellä mainituista syistä nykyisen RL 10:3.1:n ja ehdotetun RL 10:3a.2:n kriteerejä voidaan oikeusministeriön näkemyksen mukaan pitää direktiivin kannalta mahdollisina, vaikka niille ei direktiivissä suoraa vastinetta olekaan. Vastaavista syistä ajatus siitä, että uuden menettämisseuraamuksen soveltamisalaa *rajattaisiin* ehdotettuun 2 momenttiin asetettavilla lisäedellytyksillä, ei ole täysin ongelmaton. Ehdotetussa RL 10:3a.2:ssa ja nykyisessä RL 10:3.1:ssa mainittujen seikkojen ei ole tarkoitus rajata tuomioistuimen harkintaa vaan ohjata sitä.

Oikeusministeriö pitää 2 momentin täsmentämistä tästä huolimatta direktiivin kannalta mahdollisena, kunhan säännöksen luonne tuomioistuimen harkintaa ohjaavana säilytetään ennallaan. Oikeusministeriö katsoo, että momentissa ensimmäisenä mainittua seikkaa eli sitä, onko omaisuus ilmeisesti peräisin muusta kuin vähäisenä pidettävästä rikollisesta toiminnasta, voitaisiin täydentää **professori Melanderin** lausunnossa (s. 5) ehdotetun suuntaisesti koskemaan myös rikollisen toiminnan *suunnitelmallisuutta* (”onko omaisuus ilmeisesti peräisin muusta kuin vähäisenä pidettävästä suunnitelmallisesta rikollisesta toiminnasta”). Kyseessä olisi yksi tuomioistuimen harkintaa ohjaava kriteeri, jonka täyttyminen ei kuitenkaan olisi uuden menettämisseuraamuksen välttämätön edellytys, toisin kuin 1 momentin 3 kohtaan ehdotettu hyödyn tyypillinen huomattavuus. Myös suunnitelmallisuus on rikoslaissa jo nykyisin esiintyvä termi, joten se olisi lainsoveltajille tuttu. Ottaen huomioon, että direktiivi mahdollistaisi uuden menettämisseuraamuksen rajoittamisen tilanteisiin, joissa omaisuus on peräisin rikollisjärjestön puitteissa toteutetusta rikollisesta toiminnasta, suunnitelmallisuutta voitaisiin myös pitää direktiivin kannalta hyväksyttävänä kriteerinä tuomioistuimen harkinnan ohjaamiseksi. Kuten edellä ehdotettu hyödyn huomattavuus, myös toiminnan suunnitelmallisuutta koskeva kriteeri ohjaisi uuden

menettämisseuraamuksen käyttöedellytyksiä nykyistä selvemmin muun kuin luonteeltaan vähäisen rikollisuuden suuntaan.

Oikeusministeriö ei sen sijaan kannata sitä, että säännöksen 2 momentin kriteereihin lisättäisiin professori Melanderin lausunnossa ehdotetusti toiminnan *ammattimaisuus* tai se, onko menettämisseuraamuksen tuomitseminen *välttämätöntä* uusien rikosten ehkäisemiseksi. Ensiksi mainittu käsite on rikoslaissa huomattavasti suunnitelmallisuutta harvinaisempi ja se todennäköisesti aiheuttaisi soveltamisvaikeuksia. Sama koskisi jälkimmäistä kriteeriä, joka olisi oikeusministeriön käsityksen mukaan rikoslain yhteydessä kokonaan uusi. Kynnys sille, että menettämisseuraamuksen voitaisiin sanoa olevan välttämätöntä uusien rikosten ehkäisemiseksi, olisi todennäköisesti korkea. Tällainen harkinta tulisi oikeusministeriön käsityksen mukaan kyseeseen tyypillisemmin rikoksentekovälineen kuin rikoksella saadun hyödyn menetetyksi tuomitsemista harkittaessa.

Oikeusministeriö toteaa vielä, että ehdotettuun uuteen menettämisseuraamukseen sisältyy kansallisen liikkumavaran käyttöä myös sen mahdollistavien epäiltyjen rikosten suhteen. Direktiivin 16 artiklan 1 ja 4 kohdassa edellytetään, että kyse on vähintään neljän vuoden enimmäisrangaistuksen mahdollistavan rikoksen esitutkinnassa tunnistetusta omaisuudesta. Ehdotetun RL 10:3a:n 1 momentin 1 kohdan mukaan menettämisseuraamus olisi mahdollinen niiden epäiltyjen rikosten osalta, joita koskettava langettava tuomio mahdollistaa laajennetun hyödyn menettämisen RL 10 luvun 3 §:n mukaisesti (ks. HE s. 74–75, 198). Kuten esityksen säätämisjärjestysperusteluissa todetaan, ehdotettua rajausta voidaan pitää perusteltuna ja välttämättömänä ottaen huomioon, että menettämisseuraamuksilla pyritään yleisesti ottaen varmistamaan, ettei rikos kannata, ja että uuden menettämisseuraamuksen tarkoituksena on tehostaa rikoshyödyn poisottamista ja siten torjua erityisesti taloudellista hyötyä tuottavaa rikollisuutta. Jos rikokset rajattaisiin direktiivin vähimmäistason mukaisesti neljän vuoden vankeusrangaistuksen mahdollistaviin rikoksiin, tämä jättäisi ulkopuolelle lukuisia epäiltyjä rikoksia, jotka tyypillisesti tuottavat taloudellista hyötyä ja jotka tämän vuoksi on säädetty laajennetun hyötykonfiskaation liipaisinrikoksiksi, kuten kätkemisrikoksen, rahanpesun ja huumausainerikoksen. Tällaisten rikosten esitutkinnan aloittamisessa merkityksellistä voi olla juuri selittämättömän omaisuuden löytäminen (HE s. 210). Mainituista syistä oikeusministeriö pitää ehdotetun RL 10:3a:n 1 momentin 1 kohdan piirissä olevien epäiltyjen rikosten piiriä edelleen perusteltuna eikä kannata sen rajoittamista rikoksiin, joista voi seurata neljän vuoden vankeusrangaistus.

Yhteenvetona oikeusministeriö ehdottaa, että rikoslain 10 luvun uusi 3 a § voitaisiin perustuslakivaliokunnan lausunnon perusteella muuttaa seuraavasti (lisäykset alleviivattu, ks. myös liite):

3 a §

Rikolliseen toimintaan liittyvän selittämättömän omaisuuden menettäminen

Omaisuus voidaan tuomita valtiolle menetetyksi, jos:

1) esitutkinta on aloitettu 3 §:n 1 momentissa tarkoitetusta rikoksesta;

2) omaisuutta ei voida tuomita menetetyksi muiden säännösten nojalla; ja

3) omaisuus on varsin todennäköisesti peräisin rikollisesta toiminnasta, joka voi tuottaa huomattavaa taloudellista hyötyä.

Menetetyksi tuomitsemista harkittaessa on muiden seikkojen ohella otettava erityisesti huomioon, onko omaisuus ilmeisesti peräisin muusta kuin vähäisenä pidettävästä suunnitelmallisesta rikollisesta toiminnasta ja onko menettämisseuraamuksen tuomitseminen tarpeen uusien rikosten ehkäisemiseksi sekä saadaanko rikollisella toiminnalla toistuvasti merkittävä osa asianomaisen tuloista.

2.2 Eriävät näkemykset siitä, mitä ehdotetulla näyttökynnyksellä tarkoitetaan

Lausunnoissa esitetään jossain määrin eriäviä tulkintoja siitä, mitä esityksessä ehdotettu näyttökynnys ”varsin todennäköisesti” tarkoittaisi. **Varsinais-Suomen käräjäoikeus ja Helsingin hovioikeus** pitävät epäselvänä, tarkoitetaanko ilmaisulla todennäköisyysnäyttöä vai korkeaa todennäköisyysnäyttöä. Helsingin hovioikeuden ja myös **Keskusrikospoliisin (KRP)** käsitys on viimeksi mainittu. KRP arvelee ilmaisulla tarkoitettavan 75–80 prosentin varmuutta. Sen sijaan **professori Sakari Melander** katsoo ilmaisun tarkoittavan, että tietty asiaintila on todennäköisempi kuin ei-todennäköinen, ja kiinnitti tältä osin huomiota tahallisuuden alarajana toimivan todennäköisyystahallisuuden (RL 3:6) vakiintuneeseen tulkintaan (HE 44/2002 vp, s. 87/II). Varsinais-Suomen käräjäoikeus esittää lisäksi kysymyksen siitä, kuinka uusi näyttökynnys vertautuu laajennetun rikoshyödyn menettämisen osalta vastaajalle käännettyyn näyttötaakkaan (RL 10:9.4 – ’todennäköiseksi’).

Oikeusministeriö toteaa, että ehdotetulla näyttökynnyksellä on professori Melanderin tulkitsemin tavoin tarkoitettu todennäköisyysnäyttöä eli sitä, että tietty asiaintila on todennäköisempi kuin ei-todennäköinen, ts. yli 50 prosentin todennäköisyyttä.

Siitä, että kyse olisi todennäköisyysnäytöstä, on mainittu hallituksen esityksessä useita kertoja niin ehdotetun RL 10:3a:n säännöskohtaisissa perusteluissa (s. 144–145) kuin yleisperusteluissakin (esim. s. 75, 113, 130). Esityksessä on myös tuotu esiin, että kyseessä ei olisi korotettu todennäköisyysnäyttö. Tämä ilmenee muun ohella muista toteuttamisvaihtoehdoista (esityksen jakso 5), joissa on hallitusohjelmakirjausten (jakso 5.1.1) osalta todettu, että rikolliseen toimintaan liittyvän selittämättömän omaisuuden laitonta alkuperää koskevan näyttökynnyksen osalta vaihtoehtoja ehdotetulle syyttäjän alennetulle näyttökynnykselle eli *todennäköisyysnäytölle* olisi esimerkiksi korkeampi näyttökynnys, esimerkiksi Ruotsin uutta itsenäistä menettämisseuraamusta koskeva *korkea todennäköisyysnäyttö* (s. 112). Edelleen muiden jäsenvaltioiden suunnittelemien tai toteuttamien keinojen (jakso 5.2) yhteydessä todetaan Ruotsin lainsäädännön osalta, että rikolliseen toimintaan liittyvän selittämättömän omaisuuden menettämisseuraamuksen ehdotettu näyttökynnys eli *todennäköisyysnäyttö* on Ruotsissa edellytettyä *korkeaa todennäköisyysnäyttöä* alempana (s. 120). Myös säätämisjärjestysperusteluista ilmenee, että EIT:n oikeuskäytännössä on pidetty riittävänä *todennäköisyysnäyttöä* tai *korkeaa todennäköisyysnäyttöä*, ja että esityksessä ehdotetaan uuden menettämisseuraamuksen osalta *todennäköisyysnäyttöä* (s. 202, 205).

Oikeusministeriö toteaa, että todennäköisyysnäytöllä tarkoitetaan vakiintuneesti sitä, että jokin asia on professori Melanderin lausunnosta ilmenevästi todennäköisempi kuin ei-todennäköinen. Tämä tarkoittaa matemaattisesti yli 50 prosentin todennäköisyyttä. Koska asia kuitenkin on herättänyt lausunnoissa kysymyksiä eikä esityksessä ole nimenomaisesti mainittu kyseistä prosenttilukua eikä sitä, että ehdotetun sanamuodon taustalla on rikoslain 3 luvun 6 §, **oikeusministeriö esittää, että lakivaliokunta tuo asian selkeyden vuoksi esiin mietinnössään.**

Varsinais-Suomen käräjäoikeuden lausunnosta ilmenevin tavoin sanamuoto olisi erilainen kuin käännettyä todistustaakkaa koskevassa rikoslain 10 luvun 9 §:n 4 momentissa. Viimeksi mainitun mukaan ”omaisuus voidaan tuomita menetetyksi, jollei vastaaja saata todennäköiseksi, että omaisuus on peräisin muusta kuin rikollisesta toiminnasta”. Säännöksen esitöiden mukaan näyttökynnys ylittyisi, jos omaisuuden alkuperä on todennäköisemmin laillinen kuin laiton (HE 4/2016 vp s. 46). Kyse olisi siten samantasoisesta eli yli 50 prosentin näytöstä kuin uudessa 3 a §:n 1 momentin 3 kohdassa edellytettäisiin, vaikka viimeksi mainitussa sanamuotona onkin ”*varsin* todennäköisesti”. Oikeusministeriö ei sanamuotojen eroavaisuuksista huolimatta pidä tarpeellisena niiden yhdenmukaistamista siten, että RL 10:9.4:n sanamuoto muutettaisiin ”varsin todennäköiseksi”. Tältä osin on huomionarvoista, että viimeksi mainitussa säännöksessä on kyse poikkeuksellisesta tilanteesta eli vastaajan todistustaakasta, joka on myös muilta osin muotoiltu hieman eri tavalla (”jollei vastaaja *saata* todennäköiseksi”) kuin RL 10:3a ja sen taustalla oleva RL 3:6. Lisäksi RL 10:9.4:n sanamuodon muuttaminen voisi olla jossain määrin

ongelmallista ottaen huomioon perustuslakivaliokunnan aikaisemman kannanoton, jonka mukaan menettelyssä ei tule asettaa kohtuuttomia vaatimuksia sille, milloin vastaajan katsotaan saattaneen omaisuuden laillisen alkuperän todennäköiseksi (PeVL 8/2016 vp s. 5). Vastaavasti ehdotetun RL 10:3a:n sanamuodon muuttaminen pelkästään ”todennäköiseksi” voisi olla ongelmallista perustuslakivaliokunnan lausunnossa 64/2026 vp mainittujen muutostarpeiden valossa.

Oikeusministeriö toteaa lisäksi, että edellä mainituissa lausunnoissa esitettiin osin eriäviä näkemyksiä siitä, pitäisikö ehdotettua näyttökynnystä muuttaa. Tältä osin voidaan viitata edellä perustuslakivaliokunnan lausunnon yhteydessä todettuun. Selvyyden vuoksi oikeusministeriö toteaa vielä, että **KRP:n** lausunnossa esitetty ehdotus näyttökynnyksen alentamisesta perustui ilmeisesti osittain edellä selostettuun väärinkäsitykseen siitä, että esityksessä olisi ehdotettu korotettua todennäköisyysnäyttöä. Perustuslakivaliokunnan lausunnon perusteella voidaan joka tapauksessa pitää selvänä, ettei esityksessä ehdotettua näyttökynnystä ole mahdollista alentaa.

2.3 Muut huomiot uudesta menettämisseuraamuksesta

Suomen Asianajajien edellä siteeratussa lausunnossa ehdotetaan oikeusministeriön käsityksen mukaan myös uuden menettämisseuraamuksen perusteluiden täsmentämistä. Lisäksi lausunnossa katsotaan muun ohella, että sääntelyä tulee arvioida huolellisesti itsekriminointisuojan ja syyttömyysolettaman näkökulmasta.

Oikeusministeriö ei pidä perustelujen täsmentämistä tarpeellisena muuten kuin edellä siteeratuilta osin. Ehdotuksen säännöskohtaiset perustelut ovat jo nyt varsin laajat (HE s. 141–147), minkä lisäksi ehdotusta on arvioitu kattavasti myös säätämisjärjestysperusteluissa, mukaan lukien itsekriminointisuojan ja syyttömyysolettaman kannalta (HE s. 216–219). Myös perustuslakivaliokunnan lausunnossa on katsottu, että näyttökynnyksen täyttymistä arvioitaessa huomioon otettavista seikoista on tehty sinänsä asianmukaisesti selkoa lainkohdan perusteluissa (s. 3, kohta 6).

Poliisihallitus katsoi, että ehdotetun 3 a §:n soveltamista haittaa vaatimus aloittaa esitutkinta asiassa sellaisesta rikoksesta, johon voidaan soveltaa laajennettua hyötykonfiskaatiota. Tyypillisesti tilanne on se, ettei henkilöllä ole voinut olla mitään laillisia tuloja omaisuuden saamiseen, mutta alkurikoksesta ei ole silti mitään konkreettista tietoa. Ongelmallisuus näyttäytyy tällöin esimerkiksi poliisin tietojärjestelmiin tehtävien kirjausten ja asiaan liittyvien konkreettisten esitutkintatoimenpiteiden sekä mahdollisten pakkokeinojen käytön osalta. Vaikka esitutkintakynnys on sinänsä alhainen, se täytyy kuitenkin pystyä konkreettisesti perustelemaan esitutkintalain 3 luvun 1 §:n edellyttämällä tavalla.

Oikeusministeriö toteaa, että Poliisihallituksen ongelmallisena pitämä edellytys perustuu direktiiviin, jonka 16 artikla koskee rikostutkinnan eli Suomessa esitutkinnan yhteydessä tunnistettua omaisuutta (ks. s. 142). Mainitusta edellytyksestä luopuminen aiheuttaisi muun ohella riskin siitä, että Suomessa annettuja jäädyttämis- ja konfiskaatiopäätöksiä ei voitaisi tunnustaa ja panna täytäntöön muissa EU-jäsenvaltioissa. Asiaa on tarkemmin selostettu muissa toteuttamisvaihtoehdoissa (ks. jakson 5.1.1 kolme ensimmäistä kappaletta, s. 112). Poliisihallituksen lausunnon kanssa samansuuntaisia kannanottoja esitettiin jo lausuntopalautteessa (s. 130), minkä johdosta säännöskohtaisia perusteluja on täydennetty mm. mainitsemalla esimerkkejä rikoksista, joiden esitutkinta voisi selittämättömän omaisuuden tilanteissa tulla kyseeseen (s. 143).

Lausuntopalautteen ulkopuolelta oikeusministeriö kiinnittää vielä huomiota siihen, että ehdotetussa RL 10:3a:ssa ei ole mainintaa menettämisseuraamuksen yhteisvastuullisuudesta, toisin kuin tavallista hyödyn menettämistä koskevan RL 10:2:n nykyisessä 5 momentissa ja ehdotetussa 6 momentissa sekä laajennettua hyödyn menettämistä koskevan RL 10:3:n 5 momentissa. Kysymys ei noussut esiin myöskään perusvalmistelussa tai sen jälkeisellä lausuntokierroksella.

Oikeusministeriö katsoo, että tarve yhteisvastuullisuudelle on RL 10:3.5:ssäkin jossain määrin epäselvä. Esimerkiksi nykyisen RL 10:2.5:n osalta yhteisvastuullisuuden tarkoituksena on lain esitöiden mukaan konfiskaation rangaistuksellisuuden välttämiseksi rajoittaa konfiskaatiovastuuta siten, että hyöty tulisi menetetyksi kerran eikä sitä tuomittaisi menetetyksi useampikertaisena, esimerkiksi yhden kerran rikoksentekijältä ja toisen kerran siltä, jolle hyötyä on menettämisseuraamuksen välttämiseksi siirtynyt. Yhteisvastuullisuudesta myös seuraa, että täytäntöönpano on lopetettava, kun arvona konfiskoitu hyöty on kertaalleen saatu perittyä. Luonnollisesti yksilöityä esinettä koskeva menettämisseuraamus voidaan panna vain kerran täytäntöön. Konfiskaatiotuomio ei estä yhteisvastuullisesti menettämisseuraamukseen tuomittuja saattamasta keskinäistä vastuunjakoa tuomioistuimen käsiteltäväksi, koska konfiskaatiotuomiossa ratkaistaan vain kysymys heidän vastuustaan valtioon nähden. (ks. HE 4/2016 vp s. 36–37)

Oikeusministeriön käsityksen mukaan yhteisvastuullisuus koskee siten tavallisen hyödyn menettämisen yhteydessä ennen kaikkea rahamääräisenä tuomittavaa arvokonfiskaatiota, joka voidaan esimerkiksi periä kokonaan yhdeltä useista menettämisseuraamukseen tuomituista, minkä jälkeen kyseinen henkilö voi lähteä perimään muilta tuomituilta heidän osuuksiaan. Laajennetun hyödyn menettämisen ja ehdotetun uuden menettämisseuraamuksen osalta tilanne on olennaisesti erilainen, koska niissä on aina kyse tuomiossa yksilöidyn omaisuuden menettämisseuraamuksesta eli esinekonfiskaatiosta, joka voidaan edellä viitatun esityölausuman mukaisesti panna vain kerran täytäntöön.

Laajennettua hyödyn menettämistä koskevan RL 10:3.5:n sääntelyssä yhteisvastuullisuudella näytetään sen esitöiden valossa tarkoittavan sitä, että kaksi tai useammat voidaan tuomita samaa omaisuutta koskevaan menettämisseuraamukseen: ”*Jos kaksi tai useampi edellä 1 ja 2 momentissa mainittu henkilö tuomittaisiin samaa omaisuutta koskevaan menettämisseuraamukseen, he vastaisivat 4 momentin mukaan siitä yhteisvastuullisesti. Syyttäjän olisi 9 §:n mukaisesti yksilöitävä omaisuuserät. Menettämisseuraamukseen voitaisiin tuomita esimerkiksi rikoksentekijän puoliso kommandiittiyhtiön vastuullisena yhtiömiehenä ja itse yhtiö.*” (HE 80/2000 vp s. 26)

Oikeusministeriön käsityksen mukaan kahden tai useamman henkilön tuomitseminen samaa omaisuutta koskevaan menettämisseuraamukseen voisi sinänsä olla mahdollista sekä RL 10:3:n että ehdotetun RL 10:3a:n tilanteissa ilman nimenomaista säännöstäkin. Koska laajennettu hyödyn menettäminen ja ehdotettu uusi menettämisseuraamus muistuttavat monessa suhteessa toisiaan, **oikeusministeriö pitää kuitenkin lainsäädännön johdonmukaisuuden kannalta perusteltuna, että ehdotetun RL 10 luvun 3 a §:n 3 momentiksi lisättäisiin nykyistä 10 luvun 3 §:n 5 momenttia vastaava säännös**: ”Jos kaksi tai useampi tuomitaan samaan menettämisseuraamukseen, nämä vastaavat siitä yhteisvastuullisesti.” (ks. liite)

3. Kuulutustiedoksianto

Perustuslakivaliokunnan lausunnossa kiinnitetään huomiota myös ehdotettuun kuulutustiedoksiantoon (lausunnon kohdat 9–11, s. 4), jonka osalta lausunnon loppukaneetti on seuraava:

> (11) Ehdotettu sääntely merkitsee tietynlaista erkaantumista siitä lähtökohdasta, ettei rikosasiaan kytkeytyvässä asiassa voida käyttää kuulutustiedoksiantoa. Lisäksi ehdotetulla sääntelyllä ei vaikuttaisi olevan juuri käytännön merkitystä, koska esityksessä (s. 76) todetun mukaisesti ehdotetun säännöksen soveltamistilanteet olisivat oletettavasti käytännössä harvinaisia. Koska ehdotetun kuulutustiedoksiannon soveltamisala on kuitenkin varsin rajattu ja koska vastaajan oikeusturvasta on säännösperustaisesti huolehdittu uudelleenkäsittelymahdollisuudesta nimenomaisesti säätämällä, ei ehdotettu sääntely perustuslakivaliokunnan mielestä muodostu perustuslain 21 §:n kannalta säätämisjärjestykseen vaikuttavalla tavalla ongelmalliseksi. Valiokunnan mielestä lakivaliokunnan olisi kuitenkin syytä vielä arvioida ehdotetun sääntelyn perusteltavuutta.

Myös **professori Melanderin** lausunnossa kyseenalaistetaan osin vastaavin perustein se, onko ehdotetulle säännökselle painavaa yhteiskunnallista tarvetta ja onko se oikeasuhtaisuuden kannalta

välttämätön, ottaen huomioon, että se merkitsisi huomattavaa poikkeamista rikosoikeudellisesti merkityksellisessä sääntely-yhteydessä vakiintuneesti noudatetuista lähtökohdista (lausunnon s. 6–8).

Oikeusministeriö pitää ehdotettua sääntelyä edelleen perusteltuna ja myös oikeasuhtaisena. Tältä osin voidaan kootusti viitata esityksen yleisperustelujen jaksoon 4.1.2 (s. 75–79), jossa on arvioitu sekä kuulutustiedoksiannon puolesta että sitä vastaan puhuvia seikkoja. Viimeksi mainittujen osalta on otettu huomioon muun ohella se perustuslakivaliokunnan mainitsema seikka, että säännöksen soveltamistilanteet olisivat todennäköisesti suhteellisen harvinaisia (s. 76). Lisäyksenä voidaan tältä osin viitata siihen Syyttäjälaitoksen hallituksen esitystä edeltäneestä työryhmämietinnöstä antamassa lausunnossa (s. 3) esiin nostettuun seikkaan, että tapausten vähäistä määrää voi tällä hetkellä selittää juuri se, että syyttäjältä puuttuvat keinot saada pelkkä menettämisvaatimus ajettua käräjäoikeudessa tiedoksiannon ollessa mahdotonta ennen menettämisseuraamuksen vanhentumista. Kuten esityksen vaikutuksia viranomaisten toimintaan koskevassa jaksossa 4.2.2 todetaan, kuulutustiedoksiannon mahdollistaminen lisännee siten nykyisellään varsin harvinaisten erillisten konfiskaatiokanteiden määrää ja voi tehostaa rikoshyödyn jäljittämistä ja muuta tutkintaa tilanteissa, joissa esitutkintaa ei nykyisin saatettaisi loppuun vastaajan tavoittamattomuuden vuoksi (s. 99–100). Oikeusministeriön näkemyksen mukaan voidaan myös katsoa, että ehdotettu kuulutustiedoksianto toteuttaisi paremmin nykyisen sääntelyn tavoitetta eli sitä, että oikeudenkäynnin karttaminen ei saisi estää konfiskaatiotuomion antamista. Lisäksi voidaan viitata ehdotuksen säännöskohtaisiin perusteluihin (s. 153–154) sekä säätämisjärjestysperusteluihin (s. 219–220), joita perustuslakivaliokunnan lausunnossa ei kyseenalaistettu.

Professori Melanderin lausunnon kohdassa 29 (s. 7) katsotaan, että ”*perusteltuna ei voida pitää kuulutustiedoksiannon käyttämistä yksinomaan karttamistilanteissa, mikä merkitsisi kuulutustiedoksiannon käyttämistä oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 9 §:n 1 momentista poikkeavissa tilanteissa*.” Kannanoton taustalla lienee esityksen keskeisten ehdotusten sivun 78 kolmannen kokonaisen kappaleen seuraava muotoilu: ”*Esityksessä ehdotetaan, että pelkkää menettämisseuraamusta koskeva vaatimus voitaisiin jatkossa antaa tiedoksi kuuluttamalla. Kuulutustiedoksiannon käyttömahdollisuudet rajattaisiin RL 10:9.2:ssä säädettyihin tilanteisiin, joissa poissaolo ilmeisesti johtuu oikeudenkäynnin karttamisesta. Kuuluttaminen ei siten tulisi kyseeseen pelkästään sillä perusteella, että vastaajan olinpaikasta ei voida saada tietoa.*” Oikeusministeriö toteaa, että kaksi viimeksi mainittua virkettä ovat harhaanjohtavia, koska niissä tulisi kuulutustiedoksiannon sijaan puhua asian tutkimisesta ja ratkaisemisesta. Kuulutustiedoksiannon tekeminen ei vielä edellyttäisi oikeudenkäynnin karttamista, vaan

karttamistarkoitusta arvioitaisiin vasta kuulutustiedoksiannon jälkeen asiaa tutkittaessa ja ratkaistaessa, mitä selostetaan tarkemmin seuraavassa.

Kuten ehdotetun rikoslain 10 luvun 12 §:n sanamuodosta ja sitä koskevista säännöskohtaisista perusteluista (s. 153) ilmenee, kuulutustiedoksiannon edellytyksistä säädettäisiin normaalisti oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 9 §:ssä. Näin ollen kuulutustiedoksiannon tekeminen edellyttäisi, ettei tiedoksiannon vastaanottajan eikä hänen tiedoksiannon vastaanottamista varten valtuuttamansa olinpaikasta voida saada tietoa. Tämä merkitsisi muutosta nykyiseen lainsäädäntöön, jossa pelkkää menettämisvaatimusta koskevan asian käsittelyssä edellytetään todisteellista tiedoksiantoa (HE s. 77–78). Sen sijaan asian tutkiminen ja ratkaiseminen tiedoksiannon jälkeen edellyttäisi tiedoksiantotavasta riippumatta ja nykyisen lainsäädännön tapaan sitä, että vastaajan poissaolo ilmeisesti johtuu oikeudenkäynnin karttamisesta rikoslain 10 luvun 9 §:n 2 momentin mukaisesti. Pelkästään se, että vastaajan olinpaikasta ei ole voitu saada tietoa ja tällä perusteella on tehty kuuluttamistiedoksianto oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 9 §:n mukaisesti, ei näin ollen vielä riittäisi asian tutkimiseen ja ratkaisemiseen (HE s. 153). Tämä tarkoittaa, että kynnys asian tutkimiselle ja ratkaisemiselle olisi korkeampi kuin kuulutustiedoksiannon tekemiselle. Muutoksena nykytilaan ennen asian tutkimista ja ratkaisemista on siten ennen kaikkea se, että tiedoksianto voidaan todisteellisen tiedoksiannon sijasta toimittaa myös kuuluttamalla, jos kuulutustiedoksiannon oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 9 §:ssä säädetyt edellytykset täyttyvät. **Koska hallituksen esityksen yleisperustelujen (s. 78) kirjaukset ovat tältä osin harhaanjohtavia, oikeusministeriö pitää perusteltuna, että lakivaliokunta vielä selventäisi asiaa mietinnössään.**

Oikeusministeriö toteaa kootusti, että kuulutustiedoksiantoon liittyvä sääntely sisältäisi lukuisia vastaajaa koskevia oikeusturvatakeita: 1) kuulutustiedoksiannon viimesijaisuus (OK 11:9), joka edellyttää tuomioistuimen olevan täysin vakuuttunut siitä, että asianomaisen asuinpaikka on tuntematon (ks. HE s. 77–78); 2) asian tutkimisen ja ratkaisemisen edellyttämä oikeudenkäynnin karttamistarkoitus, jota koskeva todistustaakka olisi syyttäjällä (RL 10:9.2); 3) vastaajalle nykyisen lainsäädännön mukaisesti viran puolesta määrättävä edunvalvoja (RL 10:9.2), jolle maksettaisiin valtion varoista palkkio ja korvaus rikosoikeudenkäyntilain 2 luvun 10 ja 11 §:n mukaisesti; ja 4) vastaajan oikeus saattaa asia käsiteltäväksi uudelleen viiden vuoden kuluessa tuomion lainvoimaisuudesta (ehdotettu RL 10:12). Viimeksi mainitun määräajan päätyttyä vastaajalla olisi vielä 5) mahdollisuus ylimääräiseen muutoksenhakuun (HE s. 154).

Näillä ja muilla edellä viitatuilla ja esityksestä ilmenevillä perusteilla oikeusministeriö pitää kuulutustiedoksiantoa koskevaa ehdotusta kokonaisuudessaan oikeasuhtaisena ja perusteltuna.

Poliisihallitus katsoo lausunnossaan (s. 3), että näyttökynnyksen alentaminen, kuulutustiedoksianto ja eräät muut esityksessä ehdotetut muutokset mahdollistavat takavarikoidun omaisuuden siirtämisen valtiolle, vaikka vastaajaa ei tavoitettaisikaan.

Oikeusministeriö toteaa selvyyden vuoksi, että jo nykyinen kansallinen lainsäädäntö mahdollistaa takavarikoidun omaisuuden siirtämisen valtiolle, vaikka vastaajaa ei tavoitettaisikaan (ks. HE s. 78–79).

4. Laajennettu hyödyn menettäminen

Professori Melanderin lausunnossa (s. 3–4) katsotaan, että erityistä tarvetta laitonta tuontitavaraan ryhtymistä koskevan säännöksen sisällyttämiselle rikoslain 10 luvun 3 §:n 1 momentissa mainituksi niin sanotuksi liipaisinrikokseksi ei vaikuta olevan. Melander myös pitää ehdotusta oikeasuhtaisuusnäkökulmasta jossain määrin ongelmallisena, miltä osin lausunnossa viitataan siihen esityksessäkin mainittuun seikkaan, että valtaosa nykyisistä liipaisinrikoksista, joiden enimmäisrangaistus on alle neljä vuotta vankeutta, sisältää kuitenkin ankaramman enimmäisrangaistuksen kuin mitä laitonta tuontitavaraan ryhtymistä koskevassa säännöksessä säädetään (1 vuosi 6 kuukautta vankeutta).

Oikeusministeriö pitää esitystä myös mainituilta osin oikeasuhtaisena ja perusteltuna. Tältä osin voidaan viitata keskeisten ehdotusten asiaa koskevaan jaksoon 4.1.4 (s. 84–87), jossa on arvioitu sekä ehdotuksen puolesta että sitä vastaan puhuvia (ml. professori Melanderin lausunnossa mainittuja) seikkoja. Erikseen voidaan kiinnittää huomiota siihen, että laitonta tuontitavaraan ryhtymistä muistuttava ja samantasoisen rangaistusasteikon piirissä oleva kätkemisrikos on niin ikään liipaisinrikos (s. 87).

5. Menettämisseuraamuksen tuomitsemisen estävä vanhentuminen

Professori Melanderin lausunnossa (s. 8–9) kiinnitetään huomiota ehdotettuun 1. lakiehdotuksen eli rikoslain 8 luvun ehdotettuun 9 §:ään, jonka mukaan yksilöitävissä olevaan rikokseen perustuvan menettämisseuraamuksen lyhin vanhentumisaika olisi jatkossa viisitoista vuotta vankeutta. Melanderin mukaan vaikuttaa siltä, että esityksessä on arvioitu ennen muuta sitä, voidaanko direktiivin 16(1)(d) artiklan (millä tarkoitetaan oikeusministeriön käsityksen mukaan 15(1)(d) artiklaa) velvoite rajata koskemaan vain konfiskaatiodirektiivin 2 artiklassa tarkoitettuja rikoksia. Jos velvoitteen edellyttämä vanhentumisaika rajattaisiin koskemaan vain sanottuja rikoksia, vanhentumisaikoja koskeva sääntely

olisi epäilyksittä monimutkaista ja myös ainakin jossain määrin epäjohdonmukaista. Vanhentumisaikaa koskevan velvoitteen täytäntöönpano voitaisiin Melanderin näkemyksen mukaan kuitenkin pyrkiä toteuttamaan myös siinä suhteessa rajatusti, että se koskisi vain 15 artiklassa tarkoitettuja tilanteita eli tuomioon perustumatonta menetetyksi tuomitsemista. Tätä vaihtoehtoa olisi Melanderin mukaan vielä oikeasuhtaisuuteen liittyvistä syistä perusteltua harkita.

Oikeusministeriön käsityksen mukaan ehdotettu sääntely käytännössä toteuttaa professori Melanderin ehdotuksen. Ehdotettu menettämisseuraamuksen viidentoista vuoden vähimmäisvanhentumisaika tulisi noudatettavaksi tilanteissa, joissa menettämisseuraamuksen taustalla oleva rikos olisi vanhentunut ja sen vanhentumisaika olisi direktiivin 15 artiklan 1 kohdan d alakohdassa tarkoitetusti alle 15 vuotta. Näissä tilanteissa rikoksesta ei voitaisi tuomita rangaistukseen, mutta menettämisseuraamus voitaisiin tuomita. Kyse olisi siten pelkän menettämisseuraamuksen tuomitsemisesta eli (rikos)tuomioon perustumattomasta menetetyksi tuomitsemisesta. Jos taas rikoksen vanhentumisaika olisi vähintään 15 vuotta, menettämisseuraamuksen vanhentumisaika vastaisi RL 8:9.1:n ensimmäisen virkkeen mukaisesti rikoksen vanhentumisaikaa, jolloin pelkän menettämisseuraamuksen tuomitseminen vanhentuneesta rikoksesta ei tulisi kyseeseen.

6. Poliisiyhteistyötä koskevat ehdotukset (ARO-toimistot)

Poliisihallituksen lausunnossa viitataan omaisuuden hallinnointia koskevan otsikon alla (s. 5) ulosottokaaren säännösten soveltamiseen, joka olisi poliisille aivan uutta, sillä poliisissa pakkokeinojen käyttö on pakkokeinolakiperusteista. Lausunnossa suhtaudutaan varauksellisesti siihen, että poliisille lisätään ulosottokaareen sisältyviä toimivaltuuksia, etenkin mikäli toimivaltuuksien käyttö olisi säädetty velvoittavaksi.

Oikeusministeriö toteaa, että mainittua ehdotusta ja sen taustaa on käsitelty esityksen jaksoissa, jotka koskevat direktiivin 5 artiklan ja Suomen kansallisen lainsäädännön suhdetta (s. 23), keskeisiä ehdotuksia omaisuuden jäljittämisestä ja tunnistamisesta (s. 88), muita toteuttamisvaihtoehtoja (s. 114), lausuntopalautetta (s. 132) sekä 11. lakiehdotuksen 3, 9 ja 10 §:n säännöskohtaisia perusteluja (173–175, 181–183). Tiivistelmänä näistä voidaan todeta, että Poliisihallituksen lausunnossa ilmeisesti tarkoitettu 11. lakiehdotuksen (erillislaki) 10 §, jonka mukaan varallisuuden takaisin hankinnasta vastaava toimisto (ARO-toimisto, Suomessa KRP) voisi käyttää tiettyjä ulosottokaaren toimivaltuuksia menetetyksi tuomitun omaisuuden jäljittämisessä ja tunnistamisessa, perustuu direktiivin ja Suomen kansallisen lainsäädännön yhteensovittamiseen. Direktiivi edellyttää, että ARO-toimisto voi jäljittää ja tunnistaa omaisuutta myös tuomion jälkeisessä vaiheessa eli

menettämisseuraamuksen täytäntöönpanovaiheessa. Kyse on uudesta tehtävästä, jota nykyinen kansallinen lainsäädäntö ei mahdollista. Tällaisista toimivaltuuksista säädetään kansallisesti omaisuuden laadusta riippuen sakon täytäntöönpanosta annetussa laissa (sakkotäytäntöönpanolaki) ja ulosottokaaressa. Tämän vuoksi direktiivin voidaan katsoa edellyttävän, että ARO-toimiston tulee voida käyttää molempien viimeksi mainittujen lakien eli myös ulosottokaaren toimivaltuuksia. Ainoa direktiivin vaatimukset täyttävä vaihtoehto erillislain ehdotetun 10 §:n sääntelyratkaisulle olisi nimetä Ulosottolaitos toiseksi ARO-toimistoksi. Kyseinen vaihtoehto ei saanut kannatusta sen enempää perusvalmistelun aikana kuin lausunnoissakaan.

Oikeusministeriö kiinnittää lisäksi huomiota siihen, että ehdotuksella ei siirrettäisi ARO-toimistolle päävastuuta menettämisseuraamuksen täytäntöönpanosta, vaan varsinaiset täytäntöönpanotoimet tehtäisiin 10 §:n tilanteissa jatkossakin ulosottoviranomaisten toimesta (s. 182). Esimerkiksi 10 §:ssä viitatun 3 §:n 1 kohdan tilanteissa, joissa ARO-toimisto jäljittäisi ja tunnistaisi omaisuutta menettämisseuraamuksen täytäntöönpanosta kansallisesti vastaavan viranomaisen kuten Ulosottolaitoksen tehtävien tukemiseksi, ARO-toimiston toiminta perustuisi käytännössä kyseisen viranomaisen pyyntöön eikä ARO-toimistolla olisi velvollisuutta tukea kyseistä viranomaista oma-aloitteisesti (s. 173–174). ARO-toimistolle eli KRP:lle aiheutuvat uudet tehtävät tuomion jälkeisessä vaiheessa on siten rajoitettu välttämättömään. Kuten esityksen vaikutuksia viranomaisten toimintaan koskevassa osassa (jakso 4.2.2) on todettu, kansallisille viranomaisille esityksestä aiheutuvan lisätyön määrä pyritty pitämään esityksessä mahdollisimman vähäisenä tukeutumalla mahdollisimman pitkälti nykyiseen kansalliseen sääntelyyn, johon on tehty direktiivin edellyttämiä tai muuten perustelluiksi katsottuja muutoksia. Direktiivin edellyttämät uudet tehtävät on mahdollisimman pitkälti pyritty antamaan niille kansallisille viranomaisille, jotka hoitavat vastaavia tai samankaltaisia tehtäviä jo nykyisin (s. 99).

> Sikäli kuin asiaa on tarvetta taustoittaa pidemmälti, oikeusministeriö toteaa seuraavaa. Erillislain 9 §:ssä säädettäisiin sakon täytäntöönpanosta annetun lain mukaisten toimivaltuuksien käytöstä ja 10 §:ssä ulosottokaaren mukaisten toimivaltuuksien käytöstä menetetyksi tuomitun omaisuuden jäljittämisessä ja tunnistamisessa. Kuten 10 §:n säännöskohtaisista perusteluista (s. 182–183) ilmenee, toimivaltuuksia voitaisiin käyttää, kun ARO-toimisto jäljittää ja tunnistaa omaisuutta menettämisseuraamuksen täytäntöönpanosta kansallisesti vastaavan viranomaisen tukemiseksi (lakiehdotuksen 3 §:n 1 kohta) tai rajat ylittävissä tilanteissa (3 §:n 2 kohta). Mainitut säännökset perustuvat direktiivin 5 artiklan 2 kohdan a ja b alakohtaan, jotka edellyttävät, että ARO-toimisto voi jäljittää ja tunnistaa omaisuutta myös tuomion antamisen jälkeisessä vaiheessa eli täytäntöönpanovaiheessa. Tällaisia toimivaltuuksia ARO-toimistolla ei voimassa olevan lainsäädännön nojalla ole (s. 23 ja 88).

> Kuten 9 ja 10 §:n säännöskohtaisista perusteluista ilmenee, menettämisseuraamuksen täytäntöönpanosta säädetään sakon täytäntöönpanosta annetussa laissa ja ulosottokaaressa riippuen siitä, minkälaiseen omaisuuteen kohdistuvasta menettämisseuraamuksesta on kysymys. Molemmissa laeissa on säädetty viranomaisten toimivaltuuksista menettämisseuraamuksen täytäntöönpanossa. Tarkoitus olisi, että ARO-toimisto voisi käyttää samoja toimivaltuuksia omaisuuden jäljittämisessä ja tunnistamisessa menettämisseuraamuksen täytäntöönpanovaiheessa, joita täytäntöönpanosta vastaavat viranomaiset voivat käyttää. Se, tulisivatko kyseeseen sakon täytäntöönpanosta annetun lain mukaiset toimivaltuudet vai ulosottokaaren mukaiset toimivaltuudet, riippuisi siitä, millaiseen omaisuuteen kohdistuvasta menettämisseuraamuksesta olisi kyse. Jos kyse olisi sellaisesta omaisuudesta, jonka täytäntöönpanossa sovellettaisiin sakon täytäntöönpanosta annetun lain 4 luvun säännöksiä, varallisuuden takaisin hankinnasta vastaava toimisto voisi käyttää 9 §:ssä mainittuja toimivaltuuksia. Jos taas kyse olisi sellaisesta omaisuudesta, jonka täytäntöönpanossa sovellettaisiin sakon täytäntöönpanolain 2 luvun nojalla ulosottokaaren säännöksiä, varallisuuden takaisin hankinnasta vastaava toimisto voisi käyttää 10 §:ssä mainittuja toimivaltuuksia (s. 181–182).
>
> Päävastuu menettämisseuraamuksen täytäntöönpanosta säilyisi jatkossakin täytäntöönpanosta kyseisessä yksittäistapauksessa vastaavalla viranomaisella. Ehdotetun 10 §:n osalta tarkoitus olisi, että ARO-toimisto voisi käyttää pykälässä viitattujen säännöksien mukaisia toimivaltuuksia omaisuuden jäljittämiseksi ja tunnistamiseksi, mutta varsinaiset menettämisseuraamuksen täytäntöönpanotoimet tehtäisiin jatkossakin ulosottoviranomaisen toimesta (s. 181–182).

Oikeusministeriö toteaa lisäksi, että esityksen edellä viitatuissa perusteluissa vaikuttaa olevan osin vanhentuneita ja siten virheellisiä pykälänumeroviittauksia:

- sivun 23 neljännessä kokonaisessa kappaleessa lausutaan, että ARO-toimiston valtuuksista jäljittää ja tunnistaa omaisuutta täytäntöönpanovaiheessa säädettäisiin erillislain 5–7 §:ssä (po. 3, 9 ja 10 §:ssä);
- erillislain 9 §:n säännöskohtaisten perustelujen (s. 181) ensimmäisessä virkkeessä viitataan ehdotetun lain 7–8 §:ään (po. 9–10 §:ään);
- erillislain 10 §:n säännöskohtaisten perustelujen ensimmäisessä virkkeessä viitataan 8 §:ään (po. 9 §:ään).

Oikeusministeriö esittää, että lakivaliokunta tuo selkeyden vuoksi mainitut virheelliset pykäläviittaukset esiin mietinnössään.

Keskusrikospoliisi kiinnittää lausunnossaan (s. 3) huomiota siihen, että 11. lakiehdotuksessa ja muissa lakihankkeissa varmistettaisiin se, että varallisuuden takaisin hankinnasta vastaavalla toimistolla (ARO-toimisto) tulisi olemaan pääsy myös EU:n laajuiseen pankkitilirekisterien yhteenliittämisjärjestelmään. Tältä osin lausunnossa viitataan direktiiviin (EU) 2024/1640 jäsenvaltioissa käyttöön otettavista mekanismeista rahoitusjärjestelmän käytön estämiseksi rahanpesuun ja terrorismin rahoitukseen, direktiivin (EU) 2019/1937 muuttamisesta sekä direktiivin (EU) 2015/849 muuttamisesta ja kumoamisesta (kuudes rahanpesudirektiivi). Kyseisen direktiivin täytäntöönpanoon liittyy hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä sekä siihen liittyviksi laeiksi (HE 105/2026 vp).

Oikeusministeriö toteaa, että esityksessä on säädetty ARO-toimistolle konfiskaatiodirektiivissä edellytetyt pääsyoikeudet. Direktiivin 6 artiklan 2 kohdan f alakohdan nojalla ARO-toimistoilla tulee olla suora ja välitön pääsy direktiivin (EU) 2019/1153 mukaisiin keskitettyihin pankkitilirekistereihin. Mainittu säännös pantaisiin täytäntöön 10. lakiehdotuksen (laki pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain muuttamisesta) keskitettyä automatisoitua tilitietojärjestelmää käyttäviä viranomaisia koskevan 3 §:n uudella 11 kohdalla sekä 11. lakiehdotuksen (erillislaki) 11 §:n 2 momentilla ja 12 §:n 1 momentin 15 kohdalla (ks. HE s. 171 ja 183–186). Kuudennen rahanpesudirektiivin ja siihen liittyvän muun EU-lainsäädännön edellyttämistä muutoksista säädetään HE:n 105/2026 vp yhteydessä.

Keskusrikospoliisi esittää myös, että ARO-toimistojen tietojensaantioikeuksia koskevan erillislain 11 ja 12 §:n sanamuotoa muutettaisiin siten, että tietojen saaminen ei olisi välttämätöntä vaan tarpeellista. Tätä perustellaan poliisilain 4 luvun 2 §:n sanamuodolla ja sillä, että ”EU:ssa viranomaisten tiedonvaihdon lähtökohtana on, että tiedot tulee olla vastaavin edellytyksin saatavilla, kuin kotimaassa” (lausunnon s. 3).

Oikeusministeriö ei kannata kyseistä muutosehdotusta. Tarvetta sitoa tietojen saannin edellytykset välttämättömyyteen on perusteltu viitattujen 11 ja 12 §:n säännöskohtaisissa perusteluissa (s. 183–184). Tämä perustuu muun ohella siihen, että kyse olisi arkaluontoisista ja salassa pidettävistä tiedoista. Ehdotuksessa on otettu huomioon perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntö. Oikeusministeriö toteaa lisäksi, että 11 ja 12 § eivät koske rajat ylittävää tietojenvaihtoa vaan ARO-toimistojen kansallisia pääsyoikeuksia tietoihin.

Keskusrikospoliisi katsoo lisäksi, että erillislain 20 §:ää tulisi muuttaa siten, että ARO-toimistolla olisi mahdollisuus luovuttaa tiedot tiedustelukäyttöön ja antaa lupa niiden hyödyntämiseen näyttönä. Tätä perustellaan muun ohella direktiivin 9 artiklan 4 kohdan sanamuodolla, ARO-toimistoja koskevalla aikaisemmalla sääntelyllä, vastavuoroisuudella ja ehdotuksesta aiheutuvalla byrokratialla eli

tarpeella ohjata toisen jäsenvaltion ARO-toimisto tekemään eurooppalainen tutkintamääräys (lausunnon s. 3–4).

Oikeusministeriö ei kannata myöskään kyseistä muutosehdotusta. Tältä osin voidaan viitata pykälän säännöskohtaisiin perusteluihin (HE s. 191–192). Pykälä liittyisi Euroopan unionin jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisten välisestä tietojenvaihdosta annetun lain (806/2024, tietojenvaihtolaki) 14 §:ään, joka taas perustuu jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisten välisestä tietojenvaihdosta ja neuvoston puitepäätöksen 2006/960/YOS kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2023/977 (tietojenvaihtodirektiivi) 1 artiklan 4 kohtaan. Tarkoituksena olisi, että ne tiedot, joiden käyttämiseen voitaisiin antaa suostumus, olisivat kummassakin laissa (eli erillislaissa ja tietojenvaihtolaissa) laajuudeltaan vastaavat. Perusteltua ei olisi, että ARO-toimistoja koskeva sääntely tältä osin eroaisi muiden kansallisten lainvalvontaviranomaisten osalta noudatetusta sääntelystä eli että ARO-toimisto voisi suostua myös sellaisten tietojen käyttämiseen todisteena, joiden osalta muut lainvalvontaviranomaiset eivät voisi näin tehdä. Oikeusministeriö toteaa, että tietojenvaihtodirektiivillä on korvattu KRP:n mainitsema ARO-toimistojen tietojenvaihtoon aikaisemmin noudatettu EU-lainsäädäntö eli niin sanottu Ruotsin puitepäätös (neuvoston puitepäätös 2006/960/YOS Euroopan unionin jäsenvaltioiden lainvalvontaviran-omaisten välisen tietojen ja tiedustelutietojenvaihdon yksinkertaistamisesta) (ks. myös HE s. 16 ja 33–35). Ehdotettu erillislain sääntely on konfiskaatiodirektiivin 9 artiklan 4 kohdan mukainen, koska viimeksi mainittu sääntely koskee tiedot vastaanottavaa valtiota eikä siinä rajoiteta niitä perusteita, joilla tiedot toimittava ARO-toimisto voi kieltää tietojen esittämisen todisteena. Tällainen kielto luonnollisesti perustuisi tiedot toimittavan ARO-toimiston kansalliseen lainsäädäntöön eli Suomessa ehdotettuun 20 §:ään.

7. Muut lausuntopalautteessa tehdyt ehdotukset ja esitetyt näkemykset

Helsingin hovioikeus nostaa lakiteknisenä huomiona esiin sen, että rikoslain 10 luvussa ei ole 13 §:ää, minkä vuoksi ei liene perusteita säätää rikoslain 10 lukuun 12 a §:ää (s. 3).

Oikeusministeriö toteaa, että huomio pitää paikkansa. Ehdotetun pykälänumeroinnin taustalla on ollut sen väliaikaisuus, mutta tästä huolimatta pykälän numero on perusteltua muuttaa 12 a §:stä 13 §:ksi. Tämä aiheuttaa tarpeen muuttaa myös 1. lakiehdotuksen 17 luvun 23 a §:n 2 momenttia ja voimaantulosäännöstä, joissa edellä mainittuun 12 a §:ään viitataan. **Oikeusministeriö siten ehdottaa, että lakivaliokunta toteuttaisi mainitun muutoksen (ks. liite).**

Varsinais-Suomen käräjäoikeuden, Helsingin hovioikeuden ja Tuomioistuinviraston lausunnoissa kiinnitetään huomiota esityksestä tuomioistuimille aiheutuvaan työmäärän lisääntymiseen ja tästä aiheutuviin resurssitarpeisiin (lausuntojen em. järjestyksessä s. 2–3, 3 ja 1–2).

> **Oikeusministeriöllä** ei ole tältä osin lisättävää siihen, mitä esityksen jaksossa 4.2.2 vaikutuksista viranomaisten toimintaan on yleisesti todettu mm. talouspoliittisen ministerivaliokunnan linjauksesta (s. 99) ja esitetty arvioita konfiskaatiokanteiden määrän lisääntymisestä (s. 99–100) ja vaikutuksista tuomioistuinlaitoksen osalta (s. 103).

Varsinais-Suomen käräjäoikeus katsoo lisäksi, että uudistuksen voimaantulon ajankohtaa olisi syytä harkita AIPA-järjestelmään tarvittavien toiminnallisuuksien kehittämisen vaatiman ajan vuoksi (lausunnon s. 3).

> **Oikeusministeriö** viittaa **Tuomioistuinviraston** lausuntoon (s. 1), josta ilmenee, että lainsäädännön voimaantuloajankohtaan 23.11.2026 on varauduttu AIPA:an toteutetuin järjestelmämuutoksin.

Ulosottolaitos katsoo, että sen kansainväliseen tietojenvaihtoon liittyvien toimivaltuuksien erillinen arviointi olisi perusteltua (lausunnon s. 1).

> **Oikeusministeriö** toteaa selvyyden vuoksi, että kysymys on nyt kyseessä olevaa lainsäädäntöhanketta laajempi eikä sitä siksi voida tämän esityksen yhteydessä arvioida.

Varsinais-Suomen käräjäoikeus ja **Helsingin hovioikeus** kiinnittävät lausunnoissaan huomiota menettämisseuraamusta koskevan sääntelyn ja verotuksen yhteensovittamiseen, joka jää esityksessä avoimeksi ja käytännön varaan. Helsingin hovioikeus pitää erikoisena esityksen perustelua, jonka mukaan ”laajempi puuttuminen asiaan vaatisi verotuslainsäädännön muuttamista, mikä ei olisi ollut tässä hankkeessa mahdollista” (s. 2). **Verohallinto** taas katsoo, että esityksessä on kuvattu riittävällä tasolla menettämisseuraamusten ja verotuksen yhteensovittamisen ratkaisukeinot. Tilanteita ratkotaan tapauskohtaisesti jo nykylainsäädännönkin nojalla.

> **Oikeusministeriöllä** ei tältä osin ole olennaista lisättävää siihen, mitä esityksen jaksossa 5.1.6 (s. 116–118) ja 6.1.3 (s. 134) on todettu. Helsingin hovioikeuden siteeraamalla perustelulla viitataan siihen, että hankkeen tehtävänanto, joka sisälsi hallitusohjelmakirjausten toteuttamisen ja konfiskaatiodirektiivin täytäntöönpanon, yhdistettynä sen aikatauluun, joka perustuu konfiskaatiodirektiivin kansallisen täytäntöönpanon määräaikaan 23.11.2026, ei olisi mahdollistanut lainsäädännöllistä puuttumista verotuskysymyksiin.

Keskusrikospoliisin lausunnossa (s. 2) kiinnitetään huomiota siihen, että lakihankkeen yhteydessä ei olla säätämässä muutoksia rahanpesurikosten tuomitsemisen edellytyksenä olevan esirikoksen

näyttövaatimukseen. **Poliisihallituksen** lausunnon (s. 4) mukaan yleisellä tasolla voidaan todeta, että rahanpesurikosten ja erityisesti esirikosta koskeva näyttökynnys on korkea esimerkiksi tilanteissa, joissa rahanpesu liittyy omaisuus- tai talousrikoksiin. Mitä korkeampi esirikosta koskeva näyttökynnys ja toteennäyttämiseen liittyvä tahallisuusedellytys on, sitä heikommin laitonta omaisuutta on mahdollista konfiskoida.

Oikeusministeriö viittaa yleisesti esityksen lausuntopalautteen muita toteuttamisvaihtoehtoja koskevassa jaksossa 6.1.3 (s. 134–135) lausuttuun. Nyt kyseessä olevassa lainsäädäntöhankkeessa ei ole käsitelty rahanpesun tai muidenkaan yksittäisten rikosten tunnusmerkistöjä vaan menettämisseuraamuksia koskevaa lainsäädäntöä. Yleisellä tasolla voidaan lisäksi todeta, että Poliisihallituksen väite rahanpesurikosten ja niiden esirikosten korkeasta näyttökynnyksestä on yksilöimätön ja sen tarkemmat perustelut jäävät epäselviksi. Rahanpesulla tarkoitetaan rikollisesti hankitun omaisuuden laittoman alkuperän häivyttämistä. Näin ollen rahanpesu edellyttää jo määritelmällisestikin esirikosta. Koska esirikos on rahanpesurikoksen yksi tunnusmerkistötekijä, se on näytettävä toteen (peittämisperiaate). Esirikoksen näyttökynnystä on kuvattu sekä lain esitöissä että korkeimman oikeuden oikeuskäytännössä yleisesti eikä tiettyihin rikoslajeihin rajoittuen. Esitöiden mukaan rahanpesun rangaistavuus ei edellytä, että kaikki esirikosta koskevat tosiseikat tai olosuhteet olisi selvitetty. Selvitettynä tulee olla se, että esirikos on tapahtunut samoin kuin se, että esirikoksella on saatu taloudellista hyötyä. Sen sijaan rangaistavuuden edellytyksenä ei välttämättä ole esirikoksen tekijän tuomitseminen rangaistukseen tai edes se, että esirikoksen tekijä on tiedossa. Esirikoksen vanhentuminen ei ole myöskään esteenä rahanpesusäännöksen soveltamiselle. (HE 53/2002 vp s. 36, HE 183/2020 vp s. 15) Korkeimman oikeuden tuoreen ratkaisun KKO 2026:53 mukaan ”myös sellaisessa rikosasiassa, jossa ei ole voitu yksilöidä esirikosta tai esittää sitä koskevaa yksilöityä näyttöä mutta jossa on esitetty näyttöä siitä, että omaisuutta tai hyötyä ei ole voitu saada muutoin kuin rikoksella, näyttökynnys voi ylittyä. (Ks. esim. laitonta tuontitavaraan ryhtymistä, kätkemisrikosta ja yrityssalaisuuden väärinkäyttöä koskevat KKO 2001:97, KKO 2004:24 ja KKO 2013:17 edellä kohdissa 8–10.) Tämä kuitenkin edellyttää, että omaisuuden laillinen alkuperä voidaan sulkea pois niin, ettei vastaajan syyllistymisestä rahanpesuun jää varteenotettavaa epäilyä.” (kohta 16) Suomen lainsäädäntö myös täyttää esirikoksen näyttökynnyksen osalta kansainväliset ja EU-velvoitteemme (ks. HE 183/2020 vp s. 15).

8. Suhde muihin esityksiin ja tästä aiheutuva yhteensovittamistarve

Oikeusministeriö viittaa esityksen jaksossa 10 (s. 196–197) todettuun ja toteaa täydennyksenä tältä osin seuraavaa.

Esityksen 2. lakiehdotuksen osalta oikeusministeriö toteaa, että esitutkintalain 3 luvun 11 §:n 6 momenttia on ehdotettu muutettavaksi myös hallituksen esityksellä laeiksi esitutkintalain, oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta (HE 138/2026 vp, 1. lakiehdotus). Kuten viimeksi mainitun esityksen suhdetta muihin esityksiin koskevasta jaksosta (s. 72) ilmenee, HE:n 137/2026 vp muutosten voidaan arvioida tulevan voimaan ennen HE:ssä 138/2026 vp tarkoitettuja muutoksia. Oikeusministeriö toteaa lisäksi, että esitutkintalain 3 luvun 11 §:ssä on nykyisin vain viisi momenttia ja pykälään lisättäisiin uusi 6 momentti tässä esityksessä (HE 137/2026 vp) ehdotetulla muutoksella. HE:ssä 138/2026 vp ehdotetaan muutettavaksi juuri esitutkintalain 3 luvun 11 §:n 6 momenttia ja momentin säädösnumero on jätetty johtolauseessa tyhjäksi. Tarkoituksena on siten se, että HE 137/2026 käsiteltäisiin ja saatettaisiin voimaan ennen HE:tä 138/2026, jolloin HE:llä 138/2026 vp muutettaisiin esitutkintalain 3 luvun 11 §:n 6 momenttia sellaisena kuin se on HE:n 137/2026 vp ehdotettujen muutosten seurauksena.

Esityksen 4. lakiehdotuksen osalta oikeusministeriö toteaa, että ulosottokaaren 3 luvun 72 §:ää on esityksen antamisen jälkeen muutettu 1.10.2026 voimaan tulevalla lailla 792/2026. Tämä edellyttää 4. lakiehdotuksen johtolauseen täydentämistä liitteestä ilmenevällä tavalla. **Oikeusministeriö ehdottaa, että lakivaliokunta toteuttaisi kyseisen muutoksen.**

Esityksen 10. lakiehdotuksen osalta oikeusministeriö toteaa, että myös HE:ssä 105/2026 vp on ehdotettu lisättäväksi pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain 3 §:ään uusi 11 kohta. Kyseinen muutos on siten sovitettava yhteen tässä esityksessä ehdotetun muutoksen kanssa. HE:llä 105/2026 vp ehdotetun muutoksen on tarkoitus tulla voimaan 10.7.2027 (ks. HE 105/2026 vp s. 321–322) eli konfiskaatiodirektiivin täytäntöönpanon määräajan 23.11.2026 jälkeen. Tämän vuoksi oikeusministeriö katsoo, että HE:n 137/2026 vp yhteydessä ehdotettu muutos voidaan pitää ennallaan. Yhteensovittaminen on perusteltua tehdä muuttamalla HE:n 105/2026 vp yhteydessä ehdotettua muotoilua siten, että viimeksi mainitun HE:n yhteydessä muutettaisiin pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain 3 §:ää sellaisena kuin se on HE:n 137/2026 vp ehdotettujen muutosten seurauksena.

Mainitun lakiehdotuksen osalta oikeusministeriö toteaa edelleen, että HE:ssä 49/2026 vp on ehdotettu muutoksia samoihin kyseisen lain säännöksiin (3, 17 a ja 17 c §) kuin tässä esityksessä. HE:ssä 49/2026 vp ehdotettujen muutosten on tarkoitus tulla voimaan 1.3.2027 eli myöhemmin kuin tässä esityksessä. Tämän vuoksi oikeusministeriö katsoo, että yhteensovittaminen on perusteltua tehdä HE:n 49/2026 vp käsittelyn yhteydessä, jolloin HE:ssä 137/2026 ehdotetut muutokset voidaan pitää ennallaan.